

Litteratur

Nya svenska skrivregler

Med bara ett par månaders mellanrum har vi i höst begåvats med två nya skrivregelsamlingar av grundläggande natur: **Svenska skrivregler** utgivna av Svenska språknämnden och **Myndigheternas skrivregler** utgivna av Statsrådsberedningen och Civildepartementet i Sverige.

Det är tjugo år sedan den förra upplagan av Språknämndens *Skrivregler* kom ut. Så som språket under den tiden har ändrat sig kunde man vänta sig att de gamla reglerna hade hunnit bli föråldrade, men det är i själva verket på mycket få punkter som det har skett ändringar i sak. Det som i stället har förändrats radikalt är själva skrivsituationen för de flesta skribenterna. Allt färre får numera sina texter renskrivna (och putsade) av sekreterare, och allt fler producerar med datorernas hjälp texter som till utformningen motsvarar tryckt text – dock utan hjälp av yrkeskunniga sättare och ombrytare. Det krävs alltså mer kunskaper av allt fler, inte bara om traditionella skrivregler utan också om typografi och layout: rubrik-sättning, styckeindelning, tabelluppställning, fotnoter, användning av olika typsnitt och stilar m.m. De båda nya skrivregelsamlingarna fyller ett stort behov när de – på var sitt sätt – tar upp frågor som rör textens yttre utformning och textproduktion med hjälp av dator.

Svenska skrivregler är med sina 150 sidor tre gånger så tjock som sin föregångare (sjätte upplagan av *Skrivregler*). Det beror till en del på en glesare layout som gör boken betydligt mera lättläst, men till stor del också på nytillkomna avsnitt och utförligare behandling av frågorna. Till kapitlet om textens yttre utformning hör bl.a. rekommendationer om rubriker, innehållsförteckning, stycken, punktuppställning, tabeller och diagram, fotnoter och slutnoter, källhänvisningar och litte-

raturförteckningar, protokoll, officiella brev samt markeringar i texten (kursiv, fetstil, understrykning etc.). Kapitlet om skiljetecken är utförligare och klarare än i den förra upplagan, och komma-teringsreglerna är tydligare.

En nyhet jämfört med tidigare skrivregelsamlingarna är rekommendationen att i högre grad än tidigare skriva myndigheternas namn med stor bokstav. Enligt de nya skrivreglerna (och också enligt *Myndigheternas skrivregler*) rekommenderas stor begynnelsebokstav i t.ex. *Justitiedepartementet*, *Socialstyrelsen*, *Högsta domstolen* och *Länsstyrelsen i Hallands län*. Observera dock att detta gäller myndigheter i Sverige – när det gäller myndigheter i Finland är rekommendationerna åtminstone än så länge andra, och t.ex. ministerier och styrelser skrivs med små bokstäver. Inte heller rekommendationen att benämningar på lagar skall skrivas med stor bokstav (Medbestämmandelagen, Vägtrafikförordningen) gäller i Finland.

En annan nyhet på detaljplanet är att inte bara genitivändelsen utan också andra böjningsändelser skall fogas till initialförkortningar med kolon emellan: *EG:s*, *TV:n*, *JO:ar*. Enligt tidigare regler skulle man använda bindestreck vid t.ex. bestämd artikel och pluraländelse (*TV-n*, *JO-ar*). Regeln om kolon vid genitiv är också starkare än tidigare; enligt de förra skrivreglerna kunde genitivändelsen "lika gärna" fogas till versala initialförkortningar utan skiljetecken (ÖBs beslut), men nu nämns det bara att detta "förekommer".

Både *Svenska skrivregler* och *Myndigheternas skrivregler* rekommenderar mycket kraftigt att punkt sätts ut vid avbrutna förkortningar som *bl.a.*, *enl.*, *uppl.* (men inte vid sammandrag som *jfr* och *tfn*). Förkortningar har ju under de senaste årtiondena oftast skrivits utan punkt framför allt i

Sverige. Det finns emellertid mycket goda skäl för att använda punkter. De signalerar klart för läsaren att det är fråga om en förkortning, de underlättar för den skrivande att skriva rätt och de gör att förkortningarna hålls samman vid automatisk radbrytning. För oss i Finland är rekommendationerna om användning av punkter glädjande, eftersom vi åtminstone i myndighetstexter av tradition alltid har markerat avbrutna förkortningar med punkt. Dess värre har punktlösa förkortningar (ofta felskrivna, typ "tom" och "tex") på senare tid börjat förekomma i finlandssvensk press, men vi får hoppas att de nya skrivreglerna får utvecklingen att vända.

En rekommendation som däremot känns främmande för oss i Finland är förkortningarna *mn* för miljon(er) och *md* för miljard(er) i *mnr* och *mnr*. Risken för att den traditionella förkortningen *milj.* för miljoner skall missuppfattas som miljarder är knappast större än att *mnr* och *mnr* skall missförstås som miljoner norska respektive danska kronor.

Myndigheternas skrivregler skiljer sig från *Svenska skrivregler* främst genom att den är koncisare och mindre resonerande och vänder sig direkt till dem som skriver på myndigheter (dock saknas t.ex. anvisningar om hur man skall skriva lagarnas namn och hänvisa till lagrum). I sak är rekommendationerna desamma, bortsett från små detaljer som att *Myndigheternas skrivregler* rekommenderar pluralformen *centrer* medan *Svenska skrivregler* rekommenderar *center*.

Båda de nya skrivregelsamlingarna är i huvudsak tillämpliga också i Finland. Det gäller framför allt den mer allmänna boken *Svenska skrivregler*, som bör ses som en samling skrivregler för svenskan, inte bara för Sverige. Flera exempel är också tagna från finländska förhållanden; noteras kan t.ex. att det första modellexemplet för uppställning av en innehållsförteckning är taget ur boken *Svenskt lagspråk i Finland*. Svenska språkbyrån i Finland har fått yttra sig om manuskriptet till bägge skrivregelsamlingarna.

Svenska skrivregler är utan tvekan en bok som bör finnas nära till hands för var och en som i sitt yrke skriver på svenska.

MR

Svenska skrivregler utgivna av Svenska språknämnden. Almqvist & Wiksell Förlag 1991. 150 s.

Myndigheternas skrivregler. Ds 1991:58, Allmänna Förlaget. 93 s.

Ny finsk-svensk-finsk ordbok

Under 1980-talet kom det ut två betydande svensk-finska ordböcker: *Stora finsk-svenska ordboken* i tre band av Göran Karlsson (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura) och den något mindre omfattande *Uusi ruotsi-suomi sanakirja* av Anders Collin och Tauno Streng (Otava). Någon finsk-svensk ordbok i professionell klass har däremot inte getts ut sedan klassikern Cannelin-Hirvensalo-Hedlunds senaste utgåva 1976.

Nu har i varje fall Gummerus förlag gett ut en ny ordbok i båda riktningarna, *Suomi/ruotsi-suomi sanakirja* (sätten att namnge ordböckerna blir allt konstigare på grund av behovet att variera). Den är för liten till omfattningen för att avhjälpa bristen på en ordentlig finsk-svensk ordbok, men den bidrar utan tvekan till att lindra den akuta nöden. Antalet uppslagsord är ca 25 000 i bägge riktningarna (mot närmare 200 000 i Karlsson, 150 000 i Cannelin m.fl. och 70 000 i Collin-Streng), och framför allt exempelfraserna är förstås avsevärt färre i en liten ordbok än i en större. Den nya ordbokens främsta styrka ligger i att den har med en påfallande stor del av det modernaste ordförrådet och att redaktörerna har vinnlagt sig om att verkligen ta reda på de rätta svenska ekvivalenterna. Boken är också kompakt till formatet och behaglig att hantera, med en tilltalande och lättläst typografi.

Som exempel på nya ord som inte tidigare förekommit i allmänna finsk-svenska och svensk-finska ordböcker kan nämnas *formatera* (fi. alustaa), *dekal/klistermärke* (tarra), *husläkare* (omalääkäri), *hängglidare* (riippuliidin), *lindringsvård* (saattohoito), *stordia/transparang* (kalvo).

Tyvärr måste man också konstatera att ordboken bär tydliga spår av att vara tillkommen under tidspress. Att tryckfelen är onödigt många är kanske inte så allvarligt för läsaren, men i varje fall rätt störande. Värre är de inkonsekvenser på många plan som visar att redaktionen inte har haft tid att gå igenom och slutkontrollera sitt material. Det gäller bl.a. uttalsbeteckningar och behandlingen av fraser som antingen egna uppslagsord eller exempelfraser under huvudordet (sättet att ta upp fraser som egna uppslagsord är i vissa fall praktiskt men ökar antalet uppslagsord på ett dubiöst sätt: verbet *saattaa* förekommer t.ex. i ett tjugotal "uppslagsord" av typen *saattaa huoon huutoon*, *saattaa paperinsa järjestykseen*, av vil-

ka flera inte ens kan betraktas som stående fraser).

Ordboken är tydligt inriktad på rikssvenskt språkbruk, och därom finns inget ont att säga. Svenska ord som används bara i Finland är vanligen markerade, men ingalunda alltid, t.ex. *andelsbank*, *bolagsvederlag*, *dividend*, *körlyjs*, *snålsoppa* tas upp utan kommentar. I vissa fall saknas det finlandssvenska ordet helt, även om det används officiellt i vårt land, t.ex. *flytgas* för fi. *nestekaasu* (rsv. *gasol*). Direkta fel förekommer också i sådana fall då det finlandssvenska ordet skiljer sig från det rikssvenska. För fi. *käytökate* (fisv. *driftsbidrag*) ges som rikssvensk ekvivalent "täckningsbidrag", vilket är något helt annat än *rörelseresultat före avskrivningar* som är den rikssvenska motsvarigheten till driftsbidrag. Och fi. *petrol* har översatts med "petroleum, råolja", vilket är helt missvisande. Det (riks)svenska ordet för 'petrol' är *fotogen*, medan *petroleum* i Sverige visserligen avser just 'råolja' – men detta motsvarar inte *petrol* utan *raakaöljy*.

En klar svaghet är att den s.k. etiketteringen av ekvivalenterna är bristfällig och att ekvivalenter med olika stilvärde och användningsområde ofta blandas utan att grupperas och markeras för stil och betydelse. Så ges t.ex. för fi. *homma* de svenska ekvivalenterna *jobb*, *förehavande*, *bestyr* och för fi. *huikea* sv. *enorm*, *häftig*, *vild*, *svår*, *svindlande*, utan att de svenska orden kommenteras eller exemplifieras.

Ireklamen för ordboken har förlaget betonat de klara och fullständiga uttalsangivelserna för svenska ord. Det argumentet saknar dess värre täckning. Visserligen ges det svenska uttalet vid en stor del av orden, men långt ifrån konsekvent. Framför allt är uttalsangivelserna i hög grad godtyckliga i den finsk-svenska delen. En bättre lösning hade tvivelsutan varit att helt stryka dem i den delen och i stället med större konsekvens ange uttalet i den svensk-finska delen. – Som exempel på bristande uttalsangivelser kan nämnas behandlingen av bokstaven *o*. För en finne är det ingalunda självklart om bokstaven skall uttalas som *o* eller *å* och som kort eller lång i t.ex. följande ord: *bolster*, *bom*, *bomb*, *bomma*, *bonde*, *bostad*, *fogde*, *fokus*, *förorda*, *förordna*, *lots*, *orden*, *order*. Men för inget av dessa ord anges uttalet. – Uttalsangivelserna gäller för det mesta rikssvenskt uttal, men helt konsekvent är man inte på den punkten. Det sägs inte heller någonstans att det är det rikssvenska uttalet som anges.

Ordboken avslutas med ett antal bilagor, bl.a. en svensk-finsk lista över de "vanligaste" förkortningarna och en annan med "andra" svenska för-

kortningar. Uppdelningen på två listor är knappast motiverad och verkar bara förvirrande på ordboksanvändaren. Vad är det som säger att *ev.* (eventuellt), *f.d.* (före detta) och *ung.* (ungefär) är mindre vanliga än *e.d.* (eller dylikt), *t.h.* (till höger) och *vanl.* (vanligen)? Den sista bilagan kallas "Ulkomaisia paikan- ja asukkaidennimiä", men visar sig uppta bara landsnamn och nationalitetsbeteckningar (bland dem f.ö. *Suomi...*), däremot inte namn som *Ruija* (Finnmarken) och *Juutinaura* (Öresund).

Det är alltså främst i fråga om lexikografiska principer och detaljer som man kan rikta allvarliga anmärkningar mot den nya ordboken. Däremot finns det inte lika mycket att anmärka på när det gäller ordurvalet och de angivna ekvivalenterna. I det hänseendet har man, trots vissa missar, lyckats rätt bra i förhållande till bokens format. Boken är också användarvänlig med en behaglig typografi. – En liten varning är här på sin plats: enligt uppgift säljs ordboken också i två delar i större format till väsentligt högre pris. Men det är fråga om samma innehåll, och man får alltså varken fler uppslagsord eller fler exempelfraser för det högre priset.

MR

Lea Köykkä, Marianne Saanila, Marianne Saari, Kirsti Tirkkonen, Kari Viljanen, *Suomi/ruotsi/suomi sanakirja*. Gummerus, Jyväskylä 1991. 1032 s., ca 25 000 + 25 000 uppslagsord.

Åländskt ordbruk

Ålänningarna är knutpatrioter som gärna använder kännspaka åländska ord och uttryck. Men när de sätter sina tankar till pappers gör de ibland intrampningar. De råddar och använder i misstag finländska uttryckssätt. Det tar riktigt ont när man ser hur ålänningarna slatrar i fråga om språket, inte bara i sina munturer i landstinget utan också vid olika informationstillfällen. De åländska journalisterna har lämnat språkvården på hälft; det skulle bli många kruxar i kanten i de åländska dagstidningarna.

De föregående meningarna innehåller några av de många finlandismer som enligt Ralf Svenblads nyutkomna *Med åländska ord* förekommer i åländskt språkbruk. Orsaken till att fastländska säregenheter har nästlat in sig i åländskan är inflyttning österifrån, ålänningarnas akademiska

studier i Åbo och Helsingfors och de ofrånkomliga kontakterna med huvudstaden gällande politik och ekonomi.

Det som intresserar mest i Svenblads bok är ändå orden och uttrycken "ur vardagsspråk och folkmål", som undertiteln lyder. Huvuddelen av bokens 256 sidor ägnas som sig bör det mera folkliga och genuint åländska språkbruket.

De åländska dialekterna är som känt starkt utjämnade. På fasta Åland har de gamla folkmålen i stort sett försvunnit. I den öståländska skärgården har dialekterna bevarats litet bättre. Trots den språkliga nivelleringen lever många dialektord ännu kvar i ålänningarnas vardagsspråk, vilket alla som mer än helt flyktigt besöker landskapet kan konstatera. *Jåla, pallra, vilig, bak som fram och opp som ner* är några av de allmännaste alandismerna.

Ålänningarna skäms inte för sina regionalismer. De använder dem medvetet och ofta, också i skrift. I de två åländska dagstidningarna kan man påträffa åländska vardagsord, inte bara i kåserande sammanhang utan till och med på ledarplats: lantrådet vill inte "träsa på under de uppslitande samarbetsformer som råder i landskapsstyrelsen" (*träsa* 'arbeta hårt, slita'), så han föredrar att "lämna av" ('avgå') osv. Svenblads material visar att också inflyttade journalister utnyttjar den säråländska ordsalten.

Det medvetna bruket av alandismer skall säkert uppfattas som en markering: man lever i ett självstyrt landskap och behöver inte heller i språkligt avseende gå i något allmänsvenskt ledband.

I sin bok behandlar Ralf Svenblad ett tusental åländska ord och uttryck, och dessutom "de gamla vanliga finlandismerna" i den mån de har fått fotfäste på Åland. Dokumentationen är föredömlig; källorna – främst dagspress och skönlitteratur – redovisas omsorgsfullt. Det måtte vara en enorm excerptsamling som Svenblad fått ihop under de många år han har gjort sina språkliga iakttagelser.

Också en språkvetare har all orsak att vara tillfreds med arbetet. Svenblad är noggrann och försiktig. Han spekulerar inte, t.ex. i etymologiska frågor. När Hellquist och SAOB sviker överlåter han etymologiserandet åt framtida forskning.

Med åländska ord kommer säkert att bereda ålänningarna nöje och tillfredsställelse långa tider framöver. Också andra läsare har behållning av Svenblads arbete, t.ex. språkvetaren. FO – alltså ordbok över Finlands svenska folkmål – är en av Svenblads viktigaste litteraturhänvisningar.

Som huvudredaktör för FO vågar jag i min tur tro att *Med åländska ord* kommer ett utnyttjas av ordboksredaktionen. Det håller boken för.

Peter Slotte

Ralf Svenblad. *Med åländska ord. Ur vardagsspråk och folkmål.* 256 s. Mariehamns Tryckeri AB:s förlag. Mariehamn 1991.

Tvåspråkighet och flerspråkighet

Den Sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen hölls i Vasa i början av juni 1990. Inslaget av icke-nordiska forskare var denna gång så stort att konferensen lika väl kunde ha kallats internationell, och ungefär hälften av föredragen hölls på engelska.

Av föredragen vid konferensen har ett trettioital publicerats i en volym utgiven av Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, *Flerspråkighet i och utanför Norden*, medan ytterligare ett dussin av föredragen har getts ut som artiklar i ett specialnummer av tidskriften *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. Alla artiklarna i den senare är på engelska, medan fördelningen mellan engelska och svenska är relativt jämn i den förra.

I boken *Flerspråkighet i och utanför Norden* är artiklarna grupperade enligt ämne i sex temagrupper: Den tvåspråkiga staden, Språk och skola, Familjers tvåspråkighet, Immigrantspråk i Australien, Hotade språksamfund och Kritiska aspekter. Som avslutning ingår en slutkommentar till konferensen av den kanadensiske språksociologen John de Vries.

MR

Kjell Herberts och Christer Laurén (red.), *Flerspråkighet i och utanför Norden/Multilingualism in the Nordic Countries and beyond*. Föredrag från den Sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen 4–6.6.1990. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, Forskningsrapporter, nr 13 – 1991, Åbo 1991. 376 s.

Kjell Herberts & Christer Laurén (ed.), *Proceedings from the Sixth Nordic Conference on Bilingualism*. Journal of Multilingual and Multicultural Development, Vol. 12: 1&2, 1991.

Miljölexikon

"Jag har all information. Nu vill jag bara veta vad det är frågan om."

Detta citat av Henrik Tikkanen står som devis för den svenske journalisten Lars Åkermans *Miljölexikon*, och utgör samtidigt en programförklaring. Lexikonet är bara i begränsad utsträckning en ordbok med egentliga ordförklaringar och termdefinitioner; det är miljöfrågorna snarare än orden som förklaras och kommenteras. Av den anledningen har författaren också tagit med ord som annars inte skulle platsa i ett miljölexikon, med förklaringar som ingenting har med definitioner att göra. Ett exempel är uppslagsordet **kommunikationsdepartementet** med följande förklaring: "En kommunikationsminister påverkar i hög grad miljöpolitiken. En stor del av miljöproblemen har sitt ursprung i transportsystemet." På samma sätt handlar artiklar som **internationellt samarbete**, **jordbruk** och **Tjernobyl** naturligtvis inte om vad uppslagsordet betyder och står för, utan om miljöfrågor som hänför sig till det.

Den som vill använda *Miljölexikon* som språkligt hjälpmedel skall alltså inte räkna med att se bara till uppslagsorden. Betydligt mer givande – men också mer krävande – är det att leta reda på en eller flera artiklar som handlar om det man är ute efter, och studera ordval och formuleringar i dem. Ett register över ord och termer som används i den löpande texten hade gjort detta betydligt enklare.

Det ligger nära till hands att jämföra *Miljölexikon* med Erik Wahlströms *Miljöhandboken* (Schildts 1989, recenserad i Språkbruk 4/1989). Den senare är visserligen inte ett lexikon med uppslagsord utan en bok med löpande text, men båda böckerna beskriver och förklarar miljöfrågorna. *Miljölexikon* är utan tvivel lättare att använda och hitta i och också i övrigt mera lättläst, men i stället är informationen inte så exakt och detaljerad som i *Miljöhandboken*. Den som i detalj vill veta vad *becquerel* är eller hur kolvätena är uppbyggda gör klokt i att konsultera *Miljöhandboken*, men den som vill få en allmän introduktion i begreppet radioaktivitet och olika typer av radioaktiv strålning eller i kolvätenas effekter på miljön hittar lättare svaren på sina frågor i *Miljölexikon*.

En egentlig miljöordbok med termer och definitioner (varför inte både på svenska och på finska) väntar vi i varje fall fortfarande på.

I slutet av *Miljölexikon* finns en litteraturförteckning (där dock Wahlströms bok saknas) och en lista med adresser till ett antal myndigheter och organisationer i Sverige med anknytning till miljöområdet.

MR

Lars Åkerman, *Miljölexikon*. Rabén & Sjögren 1991. 180 s.

Lexikografi i Norden

I maj 1990 ordnades för första gången en större nordisk ordbokskonferens. Den arrangerades i Göteborg av Göteborgs universitet och Nordiska språksekretariatet. Initiativet kom ytterst från Nordiska ministerrådet, som framhållit behovet av bra ordböcker mellan språken i Norden. LEXIKONORD är en rapport från den konferensen och består av inlägg från tolv av de cirka femtio deltagarna.

Inläggen följer två huvudlinjer.

Man får en presentation av några omfattande ordböcker som är under arbete i Norden, främst enspråkiga och historiska. Det är imponerande hur många stora ordboksprojekt som pågår inom ett så pass litet språkområde som det nordiska. Den största svenska ordboken, Svenska Akademiens Ordbok, finns tyvärr inte med bland dem som presenteras.

Den andra huvudlinjen är en beskrivning av datorns snabba insteg inom lexikologin. Av de stora ordböcker som presenteras är det bara en, Norsk Ordbok, som använder ett vanligt ordbehandlingsprogram. Alla andra har speciella lexikografiska program och de flesta använder sig av databaser. Norden står sig uppenbarligen väl internationellt. Värt att notera är att Island med sina drygt 240 000 invånare ligger väl framme.

Rapporten är starkt fackinriktad och förmodligen svårtillgänglig för en som inte alls är insatt i lexikografiska frågor, trots att inläggen snarast är presentationer och inte problematiseringar.

Nina Martola

Lexikonord. Lexikografi i Norden. Nordisk språksekretariat. Rapport 14. Oslo 1991.

Nordisk förvaltningsordbok

Den första utgåvan av Nordisk förvaltningsordbok kom ut 1983. Förutom en ordboksdelen med uppslagsord på svenska, finska, danska, norska och isländska innehöll boken översikter av förvaltningsstrukturer, tjänster m.m.

Nordiska rådet har nu gett ut en ny omarbetad upplaga av ordboken, som endast består av en ordlista. I ordlistan ingår nu även engelska termer. Antalet uppslagsord har ökat från ca 2 200 till 2 500.

Enligt förorden till den nya upplagan är syftet med boken att främja förståelsen mellan nordbor och att förebygga missförstånd mellan politiker och tjänstemän.

Boken tjänar kanske detta syfte, om man med hjälp av den vill ta reda på vilken sektor av samhällslivet en text handlar om i stort. Någon exakt ordlista är det tyvärr inte fråga om. I läsanvisningarna konstateras också att förvaltningarna i Norden uppvisar en del olikheter och att strävan har varit att göra ordboken så neutral som möjligt. Ett resultat av detta är bl.a. att egennamn för olika organ och institutioner har ersatts med allmänna benämningar. Här ligger också bokens svaghet. Man får hoppas att de som använder ordboken läser förorden och anvisningarna och därigenom inser att t.ex. registren i boken inte skall användas som ordlistor i sig. De är enbart avsedda att hänvisa läsaren till rätt uppslagsord, under vilket man finner motsvarigheterna på de andra språken. Den som direkt slår upp i boken blir upplyst om att t.ex. *kanslichef* heter *toiminnanjohtaja* på finska. Att kanslichef (fi. kansliapäällikkö) är den högste tjänstemannen vid ett finskt ministerium förblir en hemlighet för den obehövande. Som finlandssvensk motsvarighet till *utrikesdepartement* anges *ministeriet för utrikesärenden*, trots att ministeriet för länge sedan bytt namn till *utrikesministeriet*. För ordet *leskeneläke* ges i stället för *efterlevandepension* *änkepension*, som inte heller i Sverige är den rätta termen för pensionen i fråga. Bland de många direkta felen kan ytterligare nämnas *utmätning* - *ulosotto* (borde vara *ulosmittaus*), *jämställdhetsombudsman* - *tasa-arvoasiamies* (heter i Finland *tasa-arvovaltuutettu*) och *varmuusvarasto* - *beredskapslager* (i stället för *säkerhetsupplag*). Boken innehåller dessutom flera direkt felaktiga definitioner, förklaringar av självklara ord (t.ex. dödsstraff) och ord som känns onödiga i en förvaltningsordbok (t.ex. jordbävning).

Tyvärr måste man konstatera att boken inte kan och inte bör användas som hjälpmedel vid översättning. Detta gäller åtminstone i fråga om finskan och svenskan. Bokens förtjänst är kanske att den ger möjlighet att i kommunikativt syfte reda ut vad enskilda ord på de olika språken handlar om. Till bokens nackdelar hör definitivt också att den rätt informativa översiktsdelen har slopats.

Nordisk förvaltningsordbok säljs i Finland av Statens tryckericentral.

Henrik Bruun

Nordisk förvaltningsordbok. Utgiven av Nordiska rådet. Nord 1991:24. Eskilstuna 1991. 424 s.

Danska räkneord

Att det danska räkneordet *syvoghalvfjerds* betyder 77 kan vi kanske lära oss teoretiskt och komma fram till efter lite funderande, men få svenskar kommer så långt att de automatiserar förståelsen av sådana räkneord på *halvtreds*, *tres*, *halvfjerds*, *firs* och *halvfems*. Än mindre känner man till bakgrunden till dessa ord.

Ett litet häfte om de danska räkneorden, författat av Nordiska språksekretariatets ordförande Allan Karker, har getts ut av Nordiska rådet och Nordiska språksekretariatet. Syftet är dubbelt: att ge norsk- och svensktalande upplysningar om de særdanska räkneorden, och att ge danskar en vägledning i bruket av alternativa räkneord som bättre förstås i Norden.

MR

Allan Karker, *Ord for tal. Fakta og råd om særdanske og samnordiske talord*. Nordisk Råd/Nordisk Sprogsekretariat, NORD 1990:61, Stockholm 1990. 15 s.

Språk på nordiska möten

Hur betar sig nordborna språkligt när de träffas på möten av olika slag? Vilka fortsätter att tala sitt eget språk som om de var hemma? Vilka anstränger sig för att bli förstådda, och vilka måste anstränga sig mest för att förstå? Hur vanligt är det att man går över till engelska, och i vilka situationer? Vad tycker nordborna om tolkning?

Frågor som dessa är utgångspunkten för den omfattande undersökning av språkanvändning och språkliga problem på nordiska möten av olika slag som Ulla Börestam i Uppsala har gjort på uppdrag av Nordiska språksekretariatet. Undersökningen bygger på enkäter med deltagare i totalt 24 nordiska möten, uppdelade på tre sektorer: den offentliga sektorn, den privata sektorn (näringsliv och fackorganisationer) samt folkliga organisationer o.dyl.

Undersökningsresultaten presenteras i Nordiska språksekretariatets rapport 16, *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Det visade sig bl.a. att svenska var det mötesspråk som generellt sett förstods bäst, vilket dock till stor del berodde på att så många av enkärdeltagarna var finnar som förstår norska dåligt och nästan inte alls förstår danska. Att finlandssvenskan är särskilt lättförståelig i Norden bekräftas dess värre inte av undersökningen: medan 80 % av danskarna och 98 % av norrmännen sade sig förstå (riks)svenska bra, var motsvarande siffror för finlandssvenska 50 % och 76 %. För islänningar och finnar är däremot förhållandet det omvända: 76 % av finnarna och 68 % av islänningarna har uppgett sig förstå finlandssvenska bra, mot 55 % respektive 42 % för rikssvenskans vidkommande.

Rapporten redogör också för vilka strategier mötesdeltagarna har använt för att förstå och bli förstådda, för deras inställning till tolkning och för andra synpunkter som kommit fram i enkäterna. Det är fråga om en ovanligt intressant rapport, som dessutom ger konkret underlag för fortsatta diskussioner om hur man kan förbättra den nordiska språkförståelsen.

MR

Ulla Börestam, *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Nordisk språksekretariat, rapport 16. Oslo 1991. 122 s.

Språket i bibeln - bibeln i språket

Sedan 1972 pågår i Sverige arbetet med en ny svensk bibelöversättning. Två av den nya bibelns tre delar har redan översatts och tagits i bruk, nämligen *Nya testamentet* (1981) och *Tillägg till Gamla testamentet* (1986). Översättningen av *Gamla testamentet* beräknas vara färdig före sekelskiftet.

I samband med översättningsarbetet har en stor mängd principfrågor aktualiserats, bl.a. om en bibelöversättning bör följa traditionell bibelstil eller om den skall skrivas som om bibeln aldrig blivit översatt förut. Den här frågan och många andra diskuteras i boken *Språket i bibeln - bibeln i språket*, en bok som innehåller fjorton uppsatser med anknytning till bibelkommissionens arbete. Författarna till uppsatserna vill inte ge några bestämda svar, utan locka läsarna till egna reflexioner över bibeln också ur språklig och stilistisk synvinkel. Bidragen har skrivits av forskare och skönlitterära författare som är knutna till översättningsarbetet.

Eivor Sommardahl

Språket i bibeln - bibeln i språket. Red. Christer Åsberg. Skrifter utgivna av svenska språknämnden 76, Norstedts 1991, 254

Översättning, internationalisering, termer och normer

Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk vid Vasa universitet håller årligen i Vörrå ett internationellt seminarium kring sitt forskningstema. De speciella temana för 1991 var **översättning och internationalisering samt terminologins teori**. Årets seminarierapport innehåller 28 artiklar som på olika sätt anknyter till dessa rätt omfattande teman och tillämpar olika infallsvinklar på dem.

Anknyttande till det första temat berättar Christer Laurén i sin artikel om språkbadsskolor i Canada, Katalonien och Vasa. Han beskriver hur man i Vasa kunnat utnyttja de erfarenheter i fråga om kulturskillnader (myterna om logiken i den nordeuropeisk-anglosaxiska kulturen versus tidlösheten i den sydeuropeiska kulturen) man samlat i de andra språkbadsskolorna. Laurén hävdar att den sant demokratiska anda som hos

oss allmänt uppfattas som ett uppfostringsmål (kanske en nordeuropeisk myt?) inte kan klaras av endast med logikens hjälp.

Bland artiklarna med anknytning till årets båda teman finns Olli Blåbergs presentation av maskinöversättning av väderrapporter från finska till svenska vid Meteorologiska institutet. Ett område där ett eget subspråk utvecklats lämpar sig väl för testning av olika maskinöversättningssystem.

En anknytning till lexikografi och språkvård har däremot Kristina Nikulas artikel **Är norm ett "fult" ord? Om ordböcker och norm**. Författaren inringar begreppet **norm** utgående från en diskussion som velat stämpla språkliga normer som något odemokratiskt. Då motviljan mot normer bygger på ett föråldrat normbegrepp, en falsk bild av normer som något dogmatisk, något en gång för alla givet, håller enligt Nikula inte normkritikernas argument. Normerna kritiserar för att vara skapade och genomdrivna av ett fåtal personer som använder dem som ett maktmedel, som ett urvalsinstrument. Dessutom ser normkritikerna normerna som något som hämmar kreativiteten hos språkbrukarna.

I artikeln presenterar Kristina Nikula ett annorlunda normbegrepp. Hon ser normen som något flexibelt, som något som uppstår ur språkbrukarnas eget behov att få stöd i sitt val bland de alternativ som finns till buds. Detta stöd garanterar bland annat en störningsfri kommunikation.

Till slut konstaterar Nikula att även ordböcker som påstår sig vara deskriptiva har en stabiliserande och konserverande verkan på språket, då de vanligen bygger på ett normerat språk. De deskriptiva ordböckerna är i själva verket **förtäckt normativa** och de har ofta större verkan än öppet normativa ordböcker.

Ilse Cantell

Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-seminarium XI. Vörå 9-10.2.1991. Vasa universitet. Institutionen för språk. Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk. Vaasa 1991.

Språkplanering i Norge

Lingvistikens som vetenskap är av tradition deskriptiv och objektiv, och den normativa språk-vården hålls utanför den egentliga språkvetenskapen. Ändå är det till nytta för både språkplanerare

och lingvister om också de normativa sidorna av språket studeras och diskuteras vetenskapligt.

Boken *Språkideologi og språkplanlegging i Noreg* är resultatet av en konferens vars syfte var att koppla ihop de två sfärerna och skapa en vetenskaplig debatt om förhållandet mellan överordnade ideologiska eller språkpolitiska premisser och mer specifika normeringsprinciper. Boken innehåller artiklar av tio norska och en dansk språkforskare. De huvudsakliga temana är rättsskrivning, lånord och ordbildning.

MR

Helge Sandøy, Arne Torp, Kjell Ivar Vannebo, Lars S. Vikør (red.), *Språkideologi og språkplanlegging i Noreg*. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen 1991.

Övrig nyutkommen litteratur

Utöver de recenserade böckerna har vi fått följande böcker till redaktionen:

Bengt Sigurd, *Språk och språkforskning*. Studentlitteratur, Lund 1991. 176 s. En introduktion till och översikt över allmän språkvetenskap.

Ritva Himanen, *Kvinnliga ombudsmän och manliga sjuksköterskor*. Ord och Stil, Språkvårdssamfundets skrifter 21, Hallgren & Fallgren, Uppsala 1990. 136 s. En undersökning av användningen av könsbundna och könsneutrala titlar och yrkesbeteckningar i nusvensk dagspress.

Olle Josephson, Lars Melin och Tomas Oliv, *Elevtext. Analyser av skoluppsatser från år 1 till år 9*. Studentlitteratur, Lund 1990. 186 s. Boken är i första hand avsedd som kursbok inom lärarutbildningen. Syftet är att hjälpa lärarna att använda sina kunskaper om språk för att ge konkret hjälp åt eleverna att utveckla sitt skrivande.

Gun Malmgren & Carin Sandqvist (red.), *Skrivpedagogik*. Studentlitteratur, Lund 1991. 204 s. Boken överspannar ett vitt fält från det lilla barnets första spontana skrivinläring till den vuxna skribentens olika skrivsituationer. Den vänder sig till lärare och blivande lärare på alla stadier men också till alla dem som själva vill lära sig att skriva bättre.